

Luisterwijzer

Schilderijtentoonstelling

Modest Moussorgsky

Luisterwijzer

Schilderijtentoonstelling

Modest Moussorgsky

Colofon

Componist:	Modest Moussorgsky
Titel:	Schilderijtentoonstelling
Orkestratie:	Maurice Ravel
Eerste uitvoering:	1874
Duur:	ca. 33 minuten
Genre:	Programmamuziek

Auteur muziekwijzer:	Sandra van Kalken ©
Uitgever muziekwijzer:	Stichting Senia, 2017
Senia-nummer:	Z17-09
Versiedatum:	September 2020

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stichting Senia.

Luisterwijzer

Schilderijtentoonstelling, Modest Moussorgsky

OVER DE COMPONIST

Modest Moussorgsky wordt in 1839 geboren in een familie van grootgrondbezitters. Vanaf zijn zesde jaar krijgt hij pianoles van zijn moeder. Hij is een begaafde leerling en speelt al na twee jaar korte werken van Franz Liszt. In 1849 krijgt hij in St. Petersburg een plaats op de gerenommeerde Sint Peter school. Hij gaat pianolessen volgen bij Anton Herke. Geheel volgens de traditie binnen zijn familie gaat hij op zijn dertiende naar een militaire school om de officiersopleiding te volgen. In hetzelfde jaar financiert zijn vader de publicatie van zijn eerste compositie: de *Porte-enseigne Polka*. In 1856 voltooit hij zijn militaire opleiding en wordt hij officier in het garderegiment Preobrazhensky in St. Petersburg. In deze tijd ontmoet hij Alexander Borodin, Alexander Dargomyzhsky, Cesar Cui en Mili Balakirev. Deze vier componisten hebben dan al de nodige roem vergaard en zijn van groot belang voor zijn muzikale carrière. Balakirev geeft hem compositielessen en wordt zijn mentor. Later vormen zij samen met Moussorgsky het zogenaamde "Machtige Hoopje": vijf componisten die echte Russische muziek voorstaan en de strijd aanbinden met de meer op West-Europa gerichte componisten als Tsjaikovsky.

In 1859 verlaat Moussorgsky de dienst om zich enkel en alleen aan de muziek te wijden. Het componeren gaat hem niet makkelijk af, zeker het arrangeren voor orkest valt hem zwaar. Hij is immers voor een groot gedeelte autodidact! Vaak krijgt hij hulp van bevriende componisten als Nicolai Rimsky-Korsakov. Drie jaar werkt hij vervolgens aan de opera *Salammbô*. Als zijn moeder overlijdt in 1865 is hij een tijdlang tot niets in staat. Hij raakt verslaafd aan alcohol en wordt depressief. Ook verarmt zijn familie in deze periode in ras tempo zodat hij steeds minder toelage ontvangt. Omdat hij niet kan leven van zijn werk als componist, is hij genoodzaakt een baan te aanvaarden als ambtenaar. Zo werkt hij bij het ministerie van verkeer en bij het ministerie van het boswezen. In 1867 voltooit hij het symfonisch gedicht '*Nacht op de Kale Berg*', een van zijn beroemdste composities. Het hoogtepunt in Moussorgsky's carrière is het succes van zijn opera *Boris Godunov* in 1874. Dit is een productieve periode, waarin hij ook de liederencyclus *Zonder Zon* en de door ons te bespreken *Schilderijtentoonstelling* componeert.

Moussorgsky heeft nooit enige openbaarheid gezocht met zijn muziek. De productie van zijn opera *Boris Godunov* in het Mariinsky theater in 1874 is bij leven zijn enige succesmoment. Ook zijn *Schilderijtentoonstelling* is tijdens zijn leven niet in het openbaar uitgevoerd. Moussorgsky beweegt zich voornamelijk in aristocratische salons. Belangrijk voor hem is de muzikale studiegroep: bijeenkomsten van gelijkgestemden die intellectuele en artistieke ervaringen uitwisselen. Na 1874 begint hij nog aan diverse projecten waaronder de opera '*Khovanshchina*', maar hij rondt weinig composities af. Zijn

alcoholprobleem wordt hem uiteindelijk fataal. Hij sterft in 1881 in een hospitaal in Sint Petersburg.

OVER DE MUZIEK

In de eerste helft van de 19^e eeuw geven met name de Duitse componisten de toon aan. Vanaf de tweede helft van de 19^e eeuw keren componisten uit andere landen zich hiervan af en richten zich steeds meer tot het verleden en de folklore uit eigen land. Zo ontstaan de zogenaamde Nationale Scholen met componisten als Edvard Grieg in Noorwegen, Jean Sibelius in Finland, Manuel de Falla in Spanje. Deze componisten gebruiken vaak (gedeeltes van) hun eigen volksmuziek of verwerken bijvoorbeeld dansritmes in hun composities. Onderwerpen uit de eigen nationale geschiedenis, volksverhalen en de natuur van eigen land genieten de voorkeur.

Moussorgsky probeert zo Russisch mogelijke muziek te componeren. Daarnaast houdt het hem voortdurend bezig hoe de taal en de interpretatie van de taal zo realistisch mogelijk in de muziek geïntegreerd kan worden. De basis voor zijn muziek zijn het Russische volksliederen, waarvan hij zowel de ritmes, de harmonie als ook het metrum (maat) voor zijn composities gebruikt. Over de aard en doelstelling van zijn muziek schrijft hij zelf in 1880 in zijn autobiografie: "Moussorgsky hoort niet bij een bepaalde bestaande richting, noch door de manier van componeren, noch door zijn muzikale opvattingen. Het wezen van zijn artistieke 'profession de foi' blijkt uit de denkbeelden die hij als componist heeft over de taak van de kunst. De kunst is een middel om met mensen een gesprek te voeren, maar is geen doel op zich. Overtuigd als hij is van het feit dat de taal van de mensen door muzikale wetten wordt geregeld, ziet hij het als zijn opdracht, niet alleen de gevoelsmatigheden muzikaal weer te geven maar ook de menselijke rede."

Zijn muziek krijgt pas bekendheid na zijn dood, ook omdat veel van zijn werken niet waren afgerond. Rimsky-Korsakov heeft een aantal van Moussorgsky's werken voltooid en ook zelfs herschreven.

OVER DE SCHILDERIJENTENTOONSTELLING

De *Schilderijentoonstelling* is een klassieker uit het pianorepertoire en, met dank aan de beroemde orkestratie van Maurice Ravel uit 1922, ook uit het symfonisch repertoire. De titel suggereert dat de muziek is geïnspireerd op concrete schilderijen, maar in werkelijkheid betreft het met name tekeningen en designontwerpen. Moussorgsky componeert de stukken in 1874 als een hommage aan zijn vriend, de schilder / tekenaar / ontwerper Victor Hartmann (1834-1873). Hartmann was geen kunstenaar met een opmerkelijke carrière. Hij liet vooral onuitgevoerde design- en architectuurontwerpen na. Zijn aandacht voor ornamentele figuren uit de Russische volkskunst maakt hem tot een bescheiden voorloper van een belangrijke stroming uit het latere *fin de siècle*: het neo-nationalisme. Na zijn dood schrijft Moussorgsky een artikel waarin hij het verlies van een talentvolle man als Hartmann betreurt. In februari 1874 organiseert Vladimir Stasov, een bekend kunstcriticus, een herdenkingstentoonstelling.

In de *Schilderijtentoonstelling* wordt de luisteraar meegenomen op een wandeling langs werken uit de collectie. Moussorgsky selecteerde met name tekeningen en aquarellen die Hartmann maakte op zijn buitenlandse reizen. Slechts van drie werken is het zeker dat ze daadwerkelijk op de tentoonstelling te zien waren: *Ballet van de kuikens in de dop*, *De Hut op kippenpoten (Baba Yaga)* en *De grote poort van Kiev*.

Hoewel het werk gecomponeerd is in 1874, wordt het pas gepubliceerd in 1886 door Rimsky- Korsakov, vijf jaar na Moussorgsky's overlijden.

DISCUSSIEVRAGEN

Bij de discussievragen wordt uitgegaan van de orkestversie uit 1922 van Maurice Ravel (1875-1939), omdat deze grotere bekendheid geniet dan de originele pianoversie en omdat deze bij veel mensen meer tot de verbeelding spreekt. Een deel uit de pianoversie komt bij de laatste discussievragen aan bod. Het gehele werk duurt circa 33 minuten. U kunt er natuurlijk ook voor kiezen eerst de originele pianoversie een keer in zijn geheel te beluisteren en vervolgens de orkestversie van Maurice Ravel.

Cursief gedrukte termen en begrippen worden uitgelegd in de grijze kaders.

Orkest- en pianoversies op Internet

In deze muziekwijzer zijn zes internetlinks opgenomen; deze staan op de laatste pagina. Deze kunt u zelf invoeren in uw browser, maar u kunt ook naar de internetsite van Senia gaan (www.senia.nl), waarop voor elke luisterwijzer een lijstje met de betreffende links is geplaatst, die u daar kunt aanklikken.

Een link naar de orkestpartituur van Ravel ontbreekt: deze is niet vrij te downloaden op het internet.

CD pianoversie in combinatie met de orkestversie van Ravel:

Moussorgsky, *pictures at an exhibition*. Piano Alfred Brendel, Wiener Philharmoniker onder leiding van André Previn. Philips 442 650-2

De *Schilderijtentoonstelling* bestaat uit de volgende delen:

Promenade

Gnomus

Promenade

Il vecchio castello

Promenade

Tuilerieën

Bydło

Promenade

Ballet van de kuikens in de dop

Samuel Goldenberg en Schmuyle

Promenade (ontbreekt in de orkestversie van Ravel)

Limoges, het marktplein

Catacombae (Sepulcrum Romanum)

Cum mortuis in lingua mortua

De hut op kippenpoten (Baba-Yaga)

De grote poort van Kiev

De vermelde tijdsaanduidingen hebben betrekking op de uitvoering van het WDR Sinfonie Orchester onder leiding van Cristian Măcelaru, internetlink nummer 1. Andere uitvoeringen wijken waarschijnlijk iets af, maar de vragen zijn telkens gegroepeerd rond het aangegeven onderdeel zodat eigenlijk elke willekeurige opname gebruikt kan worden.

De afgedrukte illustraties zijn van Victor Hartmann.

Promenade 0:00 - 1:37

Vraag 1 Kunt u een karakter/sfeerbeschrijving geven van deze promenade die als opening van het werk dient?

De orkestratie die Ravel heeft gemaakt, is geschreven voor groot orkest. De instrumentengroepen zijn: houtblazers, koperblazers, snaarinstrumenten en slagwerk.

Vraag 2 Welke instrumentengroep speelt hier (nog) niet?

In de promenade is een grote rol toebedeeld aan de koperblazers (trompetten, trombones en hoorns). Niet alleen Ravel, maar ook andere arrangeurs hebben hiervoor gekozen.

Thema: een herkenbare afgeronde melodie /muzikale zin, die meerdere malen terugkeert in een compositie.

Motief: een herkenbaar kort melodietje (soms maar van 2 of 3 tonen) of kort ritme dat in een compositie meerdere keren wordt herhaald en/of gevarieerd.

Vraag 3 Heeft u hier een verklaring voor?

Deze 'wandeling' komt nog drie keer terug (in de originele versie vier keer). Het wordt dan niet letterlijk herhaald, maar gevarieerd. Het *thema* van deze 'wandeling', gespeeld aan het begin door de trompet, als ook korte *motieven* hieruit worden op veel plaatsen in de compositie verwerkt. Dit is heel gebruikelijk in de muziek.

Vraag 4 Op welke manier komt dit een compositie ten goede denkt u?

Gnomus 1:38 – 4:16

Een gnom is een boosaardig fantasiewezen, vaak weergegeven als een kreupele dwerg. Volgens de criticus Vladimir Stasov ging het om een tekening van Hartmann waarop een kleine kreupele gnom was afgebeeld. De tekening was waarschijnlijk een ontwerp voor een houten notenkraak, uitgesneden in de vorm van een gnom.

De indeling van Gnomus is als volgt:

A 1:38 - 2:31

B 2:33 - 3:22

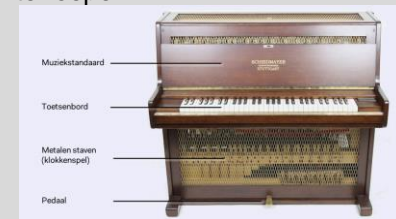
C 3:23 - 3:48

D 3:57 - 4:19

In het **A-gedeelte** (1:38 - 2:31) maken we kennis met twee heel verschillende, makkelijk herkenbare, motiefjes. Motiefje 1 (1:38-1:40) wordt door de lage strijkers gespeeld, ondersteund door koperblazers, lage houtblazers en slagwerk; het is in een laag register (toonhoogte) en bestaat uit korte nootjes.

Motiefje 2 (1:59 - 2:07) daarentegen wordt gespeeld door de fluiten, begint in een hoog register en bestaat uit een aaneensluiting van telkens twee dalende tonen met een kort-lang ritme. Van 2:10-2:18 wordt deze reeks herhaald met als melodie-instrument de celesta. Als u luistert naar dit korte fragmentje hoort u de violen een soort glijtonen, *glissando's*, spelen die niet altijd in harmonie zijn met de partij van de celesta.

Een **celesta** is een muziekinstrument dat lijkt op een kleine piano, maar in plaats van snaren worden metalen staafjes aangeslagen, zoals bij een klokkenspel. Het instrument wordt vaak gebruikt om een sprookjesachtige/mysterieuze sfeer op te roepen

Het **B-gedeelte** (2:33 - 3:22) is vrij duister van karakter.

Vraag 5 Kunt u beschrijven wat voor beelden van de gnom hier bij u opkomen?

Vraag 6 Welk van de twee bij A genoemde motiefjes keert terug in het B-gedeelte?

Het **C-gedeelte** (3:23 - 3:48) begint met een globaal dalende melodie gespeeld door de trompetten. Tegelijkertijd spelen de strijkers een trapsgewijs dalende lijn. Vanaf 3:36 wordt dit gedeelte herhaald maar er is toch iets veranderd.

Vraag 7 Kunt u deze verandering beschrijven? Hoe zou u de manier waarop de violen hier spelen omschrijven?

Het **D-gedeelte** (3:49 - 4:15) is de afsluiting van het stuk.

Vraag 8 Welk *muzikaal element*, of motiefje uit het A-gedeelte treedt hier op de voorgrond?

Bij **muzikale elementen** kunt u denken aan: toonhoogte, lange of korte notenwaarden, instrumentenkeuze, tempo, dynamiek (hard en zacht), samenklanken, manier van uitvoeren (zoals puntig spelen, gebonden spelen, met trillers spelen), gebruik van solo-instrumenten of het hele orkest enzovoort.

Gnomus eindigt met een korte, hevige climax, gespeeld door het hele orkest.

Aan het einde van de discussievragen komen we nog een keer terug op dit deel.

Promenade 4:18 – 5:20

De tweede promenade is behoorlijk anders van karakter dan de eerste.

Vraag 9 Kunt u enkele verschillen aangeven?

Il vecchio castello 5:21 – 10:12

Dit stuk is gebaseerd op een schilderij van Hartmann waarop voor een oud kasteel een *troubadour* musiceert. Ravel heeft dit stuk alleen voor strijkinstrumenten en houtblazers georkestreerd. Het wordt bijna in zijn geheel *pianissimo*, dat is zeer zacht, gespeeld. Ook de saxofoon speelt een (lange) solopartij, in die tijd vrij bijzonder. Let u ook op de manier waarop Ravel de melodie telkens zeer subtiel van het ene blaasinstrument naar het andere blaasinstrument laat overgaan.

In de middeleeuwen wordt vaak met een *bourdon* begeleiding gespeeld. Daarboven wordt de melodie gespeeld.

Vraag 10 Op welke manier wordt de bourdon in dit stuk ten gehore gebracht? Let u hierbij vooral op de lage instrumenten in de begeleiding.

Troubadour: rondreizend musicus/dichter in de middeleeuwen

Pianissimo: zeer zacht spelen

Bourdon: een begeleiding waarbij een toon, maar meestal twee tonen met de afstand van een kwint, continu klinken.

Kwint: een interval/afstand van vijf tonen, bijvoorbeeld c–g.

Terts: een interval/afstand van drie tonen, bijvoorbeeld c–e.

Kwart: een interval/afstand van vier tonen, bijvoorbeeld c–f.

Promenade 10:14 – 10:44

Dit is een hele korte promenade.

Vraag 11 Kunt u beschrijven wat voor u het meest verrassende moment in deze promenade is?

Deze promenade gaat naadloos over in de

Tuileries 10:45 – 11:48

De Tuileries is de verzamelnaam van de tuinen rond het voormalige koninklijk paleis (Palais des Tuileries) die de beide vleugels van het Louvre in Parijs met elkaar verbonden. In de muziek klinken de geluiden van spelende kinderen.

Bijna het hele stuk is opgebouwd rond het beginmotiefje: twee tonen: eentje hoog de ander lager: eerst de afstand van een (kleine) *terts* later een *kwart*.

Dit motiefje wordt vaak geassocieerd met kinderdeuntjes.

Vraag 12 Kent u daar misschien een voorbeeld van?

Bydło 11:50 – 14:39

Uitgebeeld wordt de tocht van een zware Poolse ossenwagen. Het thema wordt gespeeld door een tuba: een groot, dus laag klinkend, koperblaasinstrument.

Vraag 13 Kunt u, naast de keuze voor de tuba, een of twee manieren noemen hoe in de muziek wordt uitgebeeld dat de ossenwagen een zeer zware wagen is?

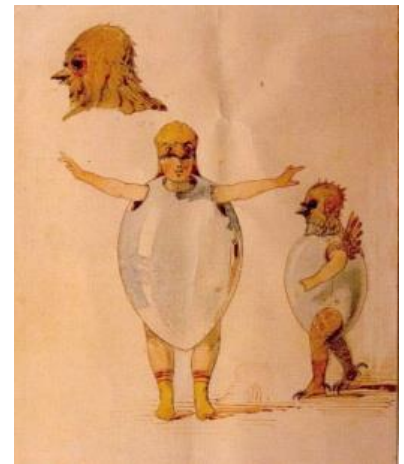
Vraag 14 14. Op welke manier wordt duidelijk dat de ossenwagen aan de luisteraar voorbijtrekt?

Promenade 14:42 – 15:24

Vraag 15 Wat maakt dat deze promenade vanaf minuut 15:03 nogal duister klinkt?

Ballet van de kuikens in de dop 15:27 – 16:43

Het ballet van de kuikens is een heel lichtvoetig en vrolijk stuk. Nog in hun dop voeren de kuikens een ballet uit. Moussorgsky zette boven dit deel: *Scherzino*: dat betekent een klein *scherzo* wat staat voor een vrolijk, grappig, snel muziekstuk. Afgebeeld is de kostuumtekening die Hartmann maakte voor een kinderdans in een ballet getiteld Trillby.

Vraag 16 Kunt u een aantal *muzikale elementen* noemen waardoor dit stuk zo lichtvoetig en grappig klinkt?

Samuel Goldenberg en Schmuyle 16:48 – 19:15

Dit deel geeft een impressie van een woordenwisseling tussen een rijke en een arme Poolse Jood. De hier afgebeelde schilderijtjes van Hartmann waren in het bezit van Moussorgsky. Beluistert u eerst het begin: 16:48-17:39. Het orkest speelt hier op een manier die we in muziektermen *unisono* noemen.

Vraag 17 Kunt u zelf een definitie bedenken voor deze term?

Vraag 18 Herkent u elementen in deze muziek die u aan typisch Joodse muziek doen denken?

Beluistert u vervolgens het hele deel.

De beide personages die hier worden uitgebeeld, zijn zeer verschillend van karakter.

Vraag 19 Ziet u kans om op basis van de muziek een karakterschets van beide personages te geven?

Vraag 20 Hoe wordt in de muziek duidelijk dat het om een woordenwisseling gaat?

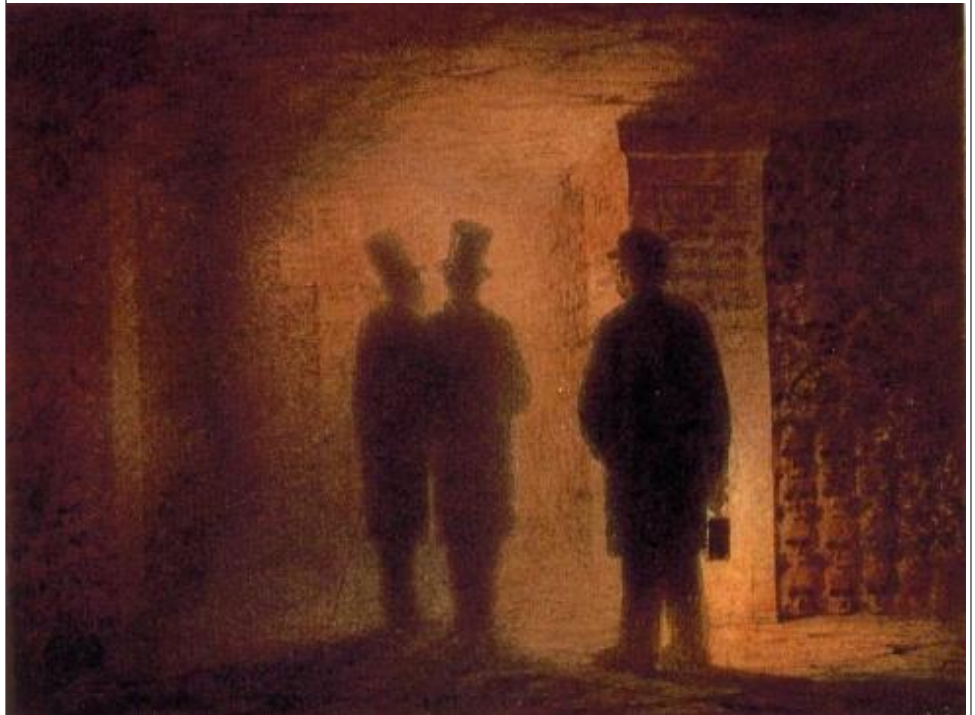
Limoges, het marktplein 19:18 – 20:43

In dit stuk zijn roddelende marktvrouwen te horen op het marktplein van de Zuid-Franse stad Limoges. Hartmann maakte in 1866 talloze waterverfschilderijtjes van het leven in Limoges. In de marge van zijn partituur schreef Moussorgsky: 'Groot nieuws! M. de Puissanceout heeft net zijn koe teruggevonden . . . Mme de Remboursac heeft zojuist een nieuwe set tanden aangeschaft, terwijl M. de Pantaleons' neus, die hem in de weg zit, nog altijd pioenroos rood is".

Vraag 21 Hoe zou u op basis van de muziek de sfeer op deze markt omschrijven? Welke *muzikale elementen* zorgen hiervoor?

Zonder pauze gaat dit gedeelte over in de

Catacombae (Sepulcrum Romanum) 20:43 – 22:35

De catacomben van Parijs worden verkend met een lamp. De Latijnse titel slaat op het feit dat in de Parijse catacomben ook Romeinse graven liggen. Typisch voor de Romantiek wordt de oudheid opgeroepen met

een duister onderwerp. In Ravels' orkestversie doen de hoge blaas- en strijkinstrumenten niet mee. We horen met name scherp aangezette, donkere akkoorden uitgevoerd door het lage koper en de contrabassen.

Vraag 22 Kunt u nog meer manieren noemen waarop dit 'duistere onderwerp' is verklankt?

Denk daarbij aan de melodie, de samenklanken, het tempo, de notenwaarden en de dynamiek (klanksterkte).

Vraag 23 Hoe zou u het slot beschrijven? (vanaf 22:03)

Het volgende deel sluit hier direct op aan.

Cum mortuis in lingua mortua 22:39– 24:59

'Met de doden in een dode taal'. Dat is de titel die Moussorgsky gaf aan dit werk. Aan zijn uitgever verzocht hij de titel in het Latijn te vermelden. Zelf was Moussorgsky onbekend met het Latijn. Hoewel het een eigen titel heeft, is dit weer een variatie van de Promenade. In de eerste minuut van dit deel hoort u het Promenade thema, maar het ritme is nu anders.

Vraag 24 Wat is er veranderd aan het ritme?

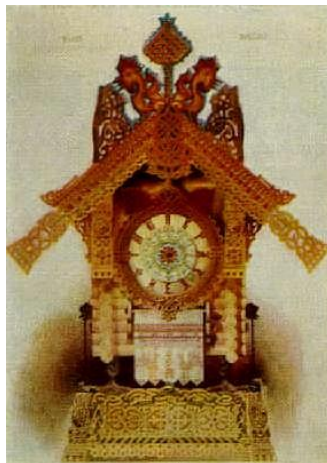
De violen spelen dit gedeelte enkel en alleen tremolo's. Dat is een manier van spelen waarop elke toon heel snel na elkaar herhaald wordt, waardoor een trillend effect ontstaat.

Vraag 25 Wat brengt deze manier van spelen teweeg in dit stuk?

Het volgende gedeelte sluit direct hierop aan.

De hut op kippenpoten (Baba-Yaga) 25:01 – 28:24

De hut van Baba-Yaga is een Russisch sprookje over een heks die in het bos in een hut op kippenpoten woont en die kinderen lokt om ze vervolgens op te eten.

Het is in een "A-B-A"-vorm geschreven.

A = 25:01 – 26:07

B = 26:07 – 27:26

A = 27:27 – 28:24

De grote lijn van het sprookje staat hierboven in een paar woorden beschreven.

Vraag 26 Kunt u, na het beluisteren van de muziek, uw eigen beelden bij dit sprookje beschrijven en/of het sprookje verder invullen?

Het **B-gedeelte** (26:07 – 27:26) staat in groot contrast met het **A-gedeelte**.

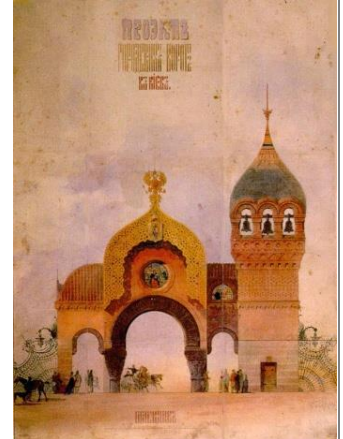
Vraag 27 Wat zijn voor u de opvallendste verschillen?

De Grote Poort van Kiev 28:24 - einde

De Grote Poort van Kiev was een architectonisch ontwerp van Hartmann, dat hij maakte voor een ontwerpwedstrijd. Zijn ontwerp is niet gerealiseerd. Het promenadethema is alom aanwezig en het hele stuk klinkt groots en majestueus. Dit is het langste werk in de cyclus en is opgebouwd rond een aantal overweldigende climaxen.

Twee keer valt het stuk stil: op 29:10 - 29:39 en op 30:09 - 30:40.

Slechts een aantal houtblazers speelt hier meerstemmig.

Vraag 28 Welk effect hebben deze twee gedeeltes in het stuk?

Vanaf 30:40, daar waar u de kerkklok voor het eerst hoort, wordt via tussenclimaxen toegewerkt naar de apotheose van het stuk.

Vraag 29 Kunt u vanaf minuut 30:40 een aantal aspecten van de muziek noemen die het zo uitermate groots en overweldigend doen klinken?

Beluistert u nogmaals het deel Gnomus 1:38 - 4:16.

Luistert u vervolgens naar de uitvoering van de originele pianoversie bijvoorbeeld door de pianist Charles Finnigan:

Internetlink 4 - 1:17- 3:47.

Vraag 30 Welke versie spreekt het meest tot uw verbeelding, de originele pianoversie of de orkestratie van Ravel? Kunt u ook uitleggen waarom?

Bij het schrijven voor orkest heeft de componist talloze mogelijkheden om klankkleuren te maken: heel veel verschillende instrumenten die in verschillende samenstellingen kunnen spelen.

Vraag 31 Hoe 'maakt' Moussorgsky in zijn originele pianocompositie toch verschillende klankkleuren?

Van de *Schilderijtentoonstelling* zijn veel orkestraties gemaakt, maar ook arrangementen voor popinstrumentarium. Legendarisch is de uitvoering uit 1971 van de versie van de popgroep Emerson Lake and Palmer.

Beluistert u hun, vrij lange, arrangement van Gnomus 2:50-8:30. (Internetlink 7).

Vraag 32 Wat vindt u van deze popversie?

Zo'n drieëntwintig orkestraties zijn er van de *Schilderijentoonstelling* gemaakt, onder andere door Nicolai Rimsky-Korsakov, Leopold Stokowski, Henri Wood en Vladimir Ashkenazy. Daarnaast is het werk veelvuldig gearrangeerd voor de meest uiteenlopende samenstellingen. Dit stuk nodigt blijkbaar uit om te bewerken.

Vraag 33 Wat is hier de reden van, denkt u?

Deze compositie van Moussorgsky is een typisch voorbeeld van programmuziek: een werk gebaseerd op een verhaal, gedicht, idee of een scène uit de natuur; kortom vertellende, beeldende muziek. De titels bij de *Schilderijentoonstelling* spreken voor zich. Als luisteraar kun je dan ook precies weten waar elk deel over gaat.

Vraag 34 Kunt u beargumenteren of u het een voordeel of een nadeel vindt wanneer de componist aangeeft wat het stuk uitbeeldt?

In de inleiding leest u dat Moussorgsky ernaar streeft echte, typisch Russische muziek te componeren.

Vraag 35 Is deze muziek voor u ook typisch Russisch? Zo ja, kunt u onder woorden brengen waarom?

Men kan stellen dat de orkestversie van de *Schilderijentoonstelling* populairder is bij het publiek dan de originele pianoversie.

Vraag 36 Bent u het hiermee eens of geeft u de voorkeur aan het origineel? Kunt u aangeven waarom?

In de inleiding leest u het volgende:

Over de aard en doelstelling van zijn muziek schrijft Moussorgsky zelf in 1880 in zijn autobiografie:

“Moussorgsky hoort niet bij een bepaalde bestaande richting, noch door de manier van componeren, noch door zijn muzikale opvattingen. Het wezen van zijn artistieke ‘profession de foi’ blijkt uit de denkbeelden die hij als componist heeft over de taak van de kunst. De kunst is een middel om met mensen een gesprek te voeren, maar is geen doel op zich. Overtuigd als hij is van het feit dat de taal van de mensen door muzikale wetten wordt geregeld, ziet hij het als zijn opdracht, niet alleen de gevoelsmatigheden muzikaal weer te geven maar ook de menselijke rede zelf”.

Vraag 37 Wat vindt u van deze uitspraken?

Het promenadethema in notenbeeld.

De internetlinks die in deze luisterwijzer genoemd worden, vindt u ook op www.senia.nl bij het betreffende muziekstuk

LIJST MET INTERNETLINKS:

Orkestversie Ravel:

1. WDR Sinfonie Orchester, o.l.v. Cristian Măcelaru
<https://www.youtube.com/watch?v=ccua4i2c1Os>
2. Opname met Mariss Jansons, met orkestpartituur rechts in beeld
<https://www.youtube.com/watch?v=QLa MIWZJow>

Pianoversies:

3. Charles Finnigan, met beelden van de ontwerpen van Hartmann
https://www.youtube.com/watch?v=s8z1_A-ZIbw
4. Opname met notenschrift
<https://www.youtube.com/watch?v=r9JpKXBw5Z4>
5. Pianopartituur
<https://sites.google.com/site/jigidssooxdlklaz/sheet-music/Moussorgsky - Pictures at an Exhibition - Complete Original Piano Score.pdf>

Popversie:

6. Emmerson Lake and Palmer, 1971 live uitvoering
<https://www.youtube.com/watch?v=4igIQ2TOASg>

GERAADPLEEGDE BRONNEN

The New Grove Dictionary of music and musicians (Macmillan)

Die Musik in Geschichte und Gegenwart (Bärenreiter, Metzler)

David Brown; Musorgsky: His Life and Works (Master Musicians Series), Oxford University Press, 2002.